

CENTRALSTATIONSPROJEKTET RAPPORT

Ort och datum
Stockholm

Ort och datum
Stockholm

Beställare/
Styrgruppens ordförande
Eva-lii Mark

Projektledare
Lena Svärd

Bakgrund

Under åren 2003-2004 genomförde Uppsökarenheten för vuxna i Stockholm en kartläggning av personer med tecken på psykisk ohälsa som vistades på Stockholms Centralstation. I kartläggningen identifierade man 100 personer. Personerna som kartlades tillhörde Stockholm stad eller någon av länskommunerna. I en del fall förblev dock tillhörigheten okänd. Bland de identifierade personerna bedömdes flertalet behöva hjälp. Många av personerna hade dock ingen eller bristfällig kontakt med socialtjänsten eller psykiatrin. För att fördjupa kartläggningen av personerna på Centralen och länka de personer med hjälpbehov till rätt instans startades Centralstationsprojektet.

Med tanke på att målgruppen är personer med psykisk ohälsa kom Centralstationsprojektet att bli ett samarbete mellan stadens Uppsökarenhet för vuxna och landstinget via S:t Göranssteamet för hemlösa. Projektet har finansierats med så kallade Miltonmedel och pågick under perioden 060301- 080229. Följande text är en beskrivning av Centralstationsprojektet och resultat av detta. Bilagd finns även en utvärdering av verksamheten.

Projektbeskrivning

Projektets syfte och mål

Syftet med projektet har varit att genom uppsökande arbete kartlägga målgruppen på Centralstationen och vid behov erbjuda länkning till hjälpsystem.

Projektets målsättning har varit att efter genomförd kartläggning:

- 80 procent av målgruppen ska ha erbjudits länkning till hjälpsystemet i kommun och landsting i Stockholms län.
- 30 procent av dem som erbjudits länkning ska ha blivit aktualiserade i hjälpsystemet.
- Projektet ska ha spridit kunskap om problematiken på Centralstationen och lämnat förslag på fortsatt samarbete mellan Uppsökarenheten för vuxna och S:t Göranssteamet rörande de personer som vistas på Centralen.

Projektets organisation

En projektledare och två uppsökare har arbetat i projektet. Projektledaren och en av uppsökarna har varit anställda av S:t Göranssteamet. En uppsökare har varit

anställd vid Uppsökarenheten för vuxna. Projektets styrgrupp bestod av projektledaren, chefen för S:t Göranssteamet och chefen för Uppsökarenheten.

En rådgivande referensgrupp bestående av chefer från Enheten för hemlösa, landstingets psykiatri, socialtjänsten från länskommuner och lokala frivilligorganisationer har också varit knutna till projektet.

Målgruppen

Målgruppen består av personer från Stockholm, kranskommuner och övriga landet. En del har bostad, andra inte. Personer med missbruksproblematik hör till minoriteten. Om personen är för påverkad hänvisas de ofta ut ifrån området av väktare eller polis. Få personer i målgruppen använder sig av natthärbärgen. Man vet att de finns men är inte intresserad av boendeformen. Dels för att det är sovsoalar där de delar rum med andra och dels för att det finns för många personer med missbruksproblem där.

De flesta har inte arbete utan försörjer sig på sjukersättning, pension, socialbidrag eller står utan egen försörjning. Några personer säljer tidningen "Situation Stockholm". Många personer drygar ut inkomster med att plocka burkar. Tiggeri förekommer inte i någon större utsträckning.

Målgruppen kommer dagligen till Centralstationen. Man fördriver några timmar genom att gå runt på stationen, plocka burkar, använda bänkarna till att småprata eller vila. Stämningen blir lite av *ett vardagsrum – en social arena*.

Den dagliga rutinen för de som har boende kan vara ett besök på daghärberge. På måndagskvällarna går några till parkeringen utanför Centralstationen då "Gula Änglarna", frivilligarbetare vid Oscars församling, finns där och bjuder på kaffe med mera.

Den dagliga rutinen för de hemlösa kan vara ett besök på Cityterminalen kl.03.30 för att värma sig, sitta eller sova en stund. Därefter går många ner till pendeltågen när de börjar gå kl. 04.50. Man åker med tågen fram och tillbaka för att få sova en stund. Man besöker daghärberge när de öppnar. Dagen kan bestå i att plocka burkar eller sitta på något bibliotek eller på Kulturhuset. På kvällstid besöker man Centralstationen, Cityterminalen och Arlanda Express då det minskat med resenärer och det finns möjlighet till sittplats.

Projektarbetet

Projektet påbörjade sitt klientarbete med att samla in information från de två befintliga uppsökarteamen Uppsökarenheten för vuxna, S:t Göranssteamet för hemlösa samt daghärberget. För att få en förståelse om målgruppen, området och uppsökande arbete gick projektmedarbetarna parallellt med de befintliga uppsökarna på fältet.

Efter återkommande besök på Centralen började projektarbetarna ta kontakt med målgruppen. När en kontakt hade skapats, presenterade projektarbetarna verksamheten och erbjöd den hjälp projektet kunde bistå med.

När länkning till ordinarie hjälpsystem var gjord kunde relationen fortgå i form av att projektmedarbetarna hjälper klienten att hålla kontakt med hjälpsystemet och kan vid behov vara en form av ”case manager”. Då handlade det om att förbli involverad trots att personen är länkad och vara kontaktperson eller boendestödjare. För att få en bra kontakt med många ur målgruppen har flexibilitet varit nyckelordet. Uppgjorda planer följs inte alltid av målgruppen och ändringar i det dagliga arbetet fick ofta göras.

Projektet har haft ett nära samarbete med väktarna på Centralen. Vid varje arbetspass på området har projektmedarbetarna besökt väktarna för att få information om det aktuella läget och om det är någon person som man bör samtala med.

Daghärbärgen har varit en annan viktig samarbetspartner. Projektledaren har medverkat i en daghärbärgesgrupp som träffas varje månad för återkoppling av nuläget och information från respektive organisation. Projektet har även haft nära kontakt Gula Änglarna, som bedriver hjälpverksamhet utanför Centralstationen.

Projektet har samarbetat med socialtjänst och psykiatri i Stockholms län. Den största samarbetsparten har varit Enheten för hemlösa i Stockholm. Projektet har främst vänt sig till Informations- och mottagningsgruppen för tillhörighetsutredning och aktualiseringar.

Utöver det uppsökande fältarbetet har en återkommande arbetsuppgift varit att ingå i de befintliga uppsökande teamen Uppsökarenheten och S:t Göranssteamet. Medarbetarna har deltagit regelbundet i verksamheternas olika möten och ibland haft gemensamt uppsökande arbete med fältteamen. Projektet har haft tillgång till S:t Göranssteamet läkare för patientbedömningar, konsultering i ärenden och hjälp med att kontakta psykiatriska mottagningar i länet.

Utöver kartläggnings- och länkningsarbetet har projektarbetarna ägnat tid åt att informera om problemen på Centralen. Informationsmöten har genomförts vid olika stadsdelsförvaltningar och kranskommuner i staden och länet.

Resultat

Kartläggning

Under projekttiden har det varit möjligt att kartlägga 82 personer.

74 av dessa var män 8 var kvinnor. Åldersspannet på personerna var från 20 år och över 65 år med en medianålder runt cirka 40 år.

Målgruppen bestod av 66 svenska/nordiska medborgare och 16 utomnordiska. 42 personer hade eget boende. 16 personer bodde i Stockholm, 16 personer i kranskommuner och 10 personer i övriga landet. 26 personer var hemlösa. Uppgifter om boende saknas för 14 personer.

17 personer hade pension. 13 personer hade sjukersättning och 13 har socialbidrag. En person uppgav a-kassa. 15 personer saknade inkomst. Uppgift saknas för 34 personer.

25 personer hade inte någon myndighetskontakt, många av dem har dock tidigare haft kontakt med socialtjänst och/ eller psykiatri. 17 personer hade kontakt med socialtjänst och 11 personer kontakt med psykiatri. 6 personer hade kontakt med både socialtjänst och psykiatri. Uppgift om 23 personer saknas.

Andelen uppgift saknas i kartläggningen är hög, vilket påvisar svårigheten med att skapa en relation med målgruppen och understryker vikten av att fortsätta arbeta uppsökande under en längre tid.

Länkning

Ett av målen för projektet har varit att 80 % av målgruppen efter genomförd kartläggning ska ha blivit erbjudna länkning till ordinarie hjälpsystem. Projektet har erbjudit länkning till 95 % av målgruppen. De personer som inte har erbjudits hjälp har varit personer som projektarbetarna enbart observerat, men det har inte infunnit sig tillfälle att få kontakt med dem. Några av personerna vistas inte på området längre. Några personer har avböjt kontakt med projektet.

Enligt projektets målformulering ska också 30 % av de personer som erbjudits länkning blivit aktualiserade i hjälpsystemet. Projektet har aktualiserat 40 av 82 personerna det vill säga nästan 50 %.

13 personer har länkats till Enheten för hemlösa
11 personer har länkats till Socialjouren för hemresa utanför länet
7 personer har länkats till socialtjänst i kranskommuner.
3 personer har länkats till stadsdelsförvaltning i Stockholm stad
3 personer har länkats till polis
2 personer länkades till landstingets psykiatriska vård
1 person länkades till landstingets somatiska vård

Här följer exempel på personer som projektet länkade.

Två hemlösa män:

Projektet uppmärksammade redan från start två hemlösa personer, dels genom information från de befintliga uppsökarenheterna dels genom egna iakttagelser, samt väktarna. Efter ett halvårs försök till kontakt och information om vad som kunde erbjudas, kunde uppsökarna skapa en kontakt som gjorde det möjligt att motivera personerna att tillsammans ta kontakt med socialtjänsten. Sedan ett år

tillbaka har båda ett eget boende via kommunen. Båda personerna har levt som hemlösa i många år och var oerhört negativa till hjälpsystemen. I båda fallen har kontakten bestått och uppsökarna från projektet fungerade som kontaktpersoner, boendestödare samt som länk mellan dem och socialtjänsten tills projektidens slut.

Hemlös ung man:

Projektet blev kontaktat av väktarna som uppmärksammat en person som befann sig så gott som dagligen på Cityterminalen tidigt på morgonen, sittandes vid datorerna. Det fanns inget i hans utseende som var utstickande eller tydde på problematik av något slag. Uppsökarna gick fram till personen, presenterade sig och informerade om den hjälp som kunde erbjudas om behov fanns. Det visade sig att mannen var 23 år, hade flyttat ifrån sina föräldrar till hemlöshet för några månader sedan, utan egen inkomst och utan myndighetskontakt. Projektet länkade honom till både socialtjänst i kranskommun och till psykiatrikontakt. Projektet fortsatte att ha kontakt under några månader, både med mannen och med aktuella myndigheter.

Hemlös kvinna:

Projektet uppmärksammade en kvinna i 40-årsåldern, som befunnit sig på Centralstationen tidigt på morgonen av och till under några månader. Hon var även känd hos S:t Göranssteamet och väktarna, som hade uppmärksammat henne sporadiskt under många år. Uppsökarna tog kontakt och det visade sig att hon varit hemlös i många år, utan myndighetskontakt och hon hade både fysiska vårdbehov samt sociala behov. Uppsökarna länkade henne till socialtjänsten vid ett tillfälle, men hon försvann dock den gången. Hon återkom under perioder till området då uppsökarna fortsatte med sin kontakt och informerade om vad de kunde bistå med. Efter nästan ett år kontaktade väktarna uppsökarna och larmade om att kvinnan nu var i sämre skick. Uppsökarna åkte dit direkt och en länkning skedde till sjukvård och socialtjänst. Kontakten fortsatte sedan med kvinnan och socialtjänsten.

Hemlös man:

Projektet uppmärksammade från start en man i 50-årsåldern, som dagligen befann sig på Centralstationen. Projektet fick information från de båda uppsökarteamen där mannen varit känd i många år och från väktarna som samtalat med mannen många gånger. S:t Göranssteamet hade även länkat mannen till psykiatrik vid ett tillfälle något år tidigare. Mannen hade dock återkommit till Centralstationen och samma livssituation. Uppsökarna presenterade sig vid flera tillfällen och gav information om vilken hjälp som kunde erbjudas. Mannen samtalade med uppsökarna, men avböjde hjälp. Efter många försök till att få honom att söka hjälp, gjordes en bedömning att han skulle tas in för en psykiatrisk bedömning på S:t Görans länsakut. Där blev han omhändertagen och sedan placerad på en psykiatrisk vårdenhets och socialtjänsten kopplades in. Projektet fanns kvar i ärendet under ett års tid, då tre nätverksmöten anordnades och vårdplanering gjordes.

Informationsspridning

Information om projektet har spridits under projekttiden. Projektet började med att informera om projektet på Rådslaget, som är ett forum för socialtjänsten, beroendevård och psykiatri i Stockholms län. Projektet har besökt Enheten för hemlösa och informerat deras olika team. Projektledaren har informerat i kranskommunerna Södertälje, Solna, Järfälla, Botkyrka, Nacka, Haninge och Sollentuna. Projektet har även informerat på möten med personliga ombud i Stockholms län, Centralens förvaltare Jernhusen, nätverksmöte för Svenska uppsökare i samverkan (SuS) samt på möten med chefer inom socialpsykiatri i Stockholm.

Förslag på framtida samarbete

Projektets förslag är ett fortsatt gemensamt uppsökande arbete där Uppsökarenheten för vuxna och S:t Göranssteamet gemensamt ansvarar för arbetet med hjälpsökande personer på Centralen. Samarbete är värdefullt med tanke på målgruppens hjälpbehov och uppsökarnas gemensamma yrkeskompetens. Projektet visar vidare på att uppsökande insatser, som genomförs av samma personer på ett geografiskt avgränsat område ger möjlighet till kontinuitet i mötet, ett förtroende mellan uppsökare och utsatta personer som vistas på platsen uppstår, vilket i sin tur kan leda till länkning vidare till hjälpsystemet.

Utfall av projektets förslag

Efter att projektets styrgrupp tagit del av projektarbetarnas slutrapport har särskild tid avsatts för gemensamt uppsökande arbete på Centralstationen av Uppsökarenheten för vuxna och St: Göranssteamet. En kväll i veckan finns personal på plats på Centralen. Det uppsökande arbetet bedrivs efter projektets rutiner och i samarbete med väktare och annan personal på Centralen. Uppsökarna arbetar vidare med de personer som upptäckts under projekttiden och eventuellt nytillkomna personer.

Bilaga

Utvärdering av Centralstationsprojektet

Bakgrund

Utvärderingen har genomförts av Jens Barlas, projektsamordnare på Uppsökarenheten för vuxna i Stockholm. Syftet med utvärderingen är att få en bild av om situationen på Centralstationen förändrats efter Centralstationsprojektets genomförande.

Insamlingsmetoden har varit deltagande observation, samtal och intervjuer med projektpersonal och vissa samverkansaktörer. Utöver detta har utvärderaren tagit del av projektets löpande dokumentation för att få del av utfallet i arbetet. Observationerna har bestått i att utvärderaren följt med projektmedarbetare ut under kvällstid.

Intervjuer har genomförts med samverkansparter i projektet. Förvaltaren Jernhusen, socialsekreterare på Enheten för hemlösa och frivilligarbetare på Gula Änglarna har av utvärderaren utvalts som lämpliga rapportörer för att få en bred bild av hur projektet uppfattas externt. Det har inte varit möjligt att få kontakt med någon person ur målgruppen främst på grund av att personerna varit ovilliga att delta i utvärdering. Det gör tyvärr att utvärderingen inte får något brukarperspektiv. Vad som här presenteras är sålunda åsikter från personer som stött på målgruppen och från projektarbetarna, inte från målgruppen i sig.

De frågor som informanterna fått svara på är:

- 1) Hur såg/kände ni till situationen på Centralen innan projektet startade?
- 2) Hur upplevde ni den inledande kontakten med projektarbetarna?
- 3) Hur upplevde ni den fortsatta kontakten?
- 4) Tror ni att personer på Centralen fått hjälp av projektarbetarna?
- 5) Har situationen förändrats på Centralen och i så fall hur?
- 6) Finns det något annat ni vill säga om projektet?

Dispositionen här efter är följande: Först presenteras åsikter om projektet från samverkansparter därefter följer utvärderarens observationer för att avslutas med utvärderarens reflektioner kring det insamlade materialet.

Samtal med samverkansparter

Stationmanager på Jernhusen

Situationen på Centralen var betydligt värre innan projektet. Det var fler ur målgruppen som befann sig på stationen. Det var otryggt för andra besökare och frustrerande för väktarna, som kände sig hjälplösa med vad de kunde göra med dessa

personer. När projektet startade hade vi direktkontakt med projektledare Lena Svärd och det samarbetet fungerade utmärkt från start. Vi hade regelbundna avstämningar med Lena.

Det är helt klart att projektarbetarna hjälpt personer ur målgruppen. Vi ser beviset varje dag då antalet som vistas på Centralen minskat. Det har blivit lugnare. Vi har också fått ta del av Lenas sammanställning och då fått en generell bild av vad som hänt med de personer som tidigare uppehållit sig på Centralen.

Vi har haft möte med Lena Svärd och hennes kollegor och chefer där vi framförde vår önskan att arbetet på stationen ska fortsätta så att problemet inte återkommer. Vi vill hitta långsiktiga lösningar på problemet och fortsätta ha kontakt med uppsökarna genom att de också kommer på de säkerhetsmöten som vi har regelbundet med väktarna och polisen.

Det är bra att vara med och medverka till långsiktiga lösningar för dessa personer. Vi är positiva till andra, liknande projekt och ställer gärna upp på fler projekt. Vi är så nöjda med projektet att vi funderar på att gå till media för att belysa hur bra samarbetet fungerat och det är ett bra projekt att lyfta, för oss alla. Eftersom problemet finns på i stort sett alla stora stationer vore det bra om projektet belystes även i andra städer.

Handläggare på Enheten för hemlösa

På enheten känner man till problemen med personerna på Centralen. Samarbetet har fungerat bra med projektarbetarna från start och under projektets gång. På enheten medveten om att det är flera personer som fått hjälp av projektet. En del ur målgruppen har kommit till enheten för utredning som resulterat ibland annat i att personen erhållit försörjningsstöd och fått hjälp med boende.

Frivilligarbetare på Gula änglarna

Gula änglarna upplevde situationen på Centralen som stökig innan projektet startade. Det fanns många personer, främst män, med psykiska problem. Många personer hade också alkoholproblem.

Projektarbetarnas närvaro upplevde Gula änglarna som mycket positivt. Projektarbetarna närmade sig personerna på Centralen på ett försiktigt och förtroendeinbringande sätt. Kontakten med Gula änglarna har fungerat väldigt bra under hela projektiden, ”vi har kompletterat varandra” som man uttrycker det.

Gula änglarna anser att det finns mindre personer med problem på Centralen i dag. Målgruppens kvinnor har helt försvunnit. De personer som finns kvar verkar må mindre dåligt. Att projektet har medverkat till den utvecklingen är uppenbart för Gula änglarna.

Gula änglarna anser att den här typen av riktad verksamhet borde genomföras på andra platser i staden som till exempel på Plattan och Medborgarplatsen.

Utvärderarens egna observationer

Utvärderaren har vid flera tillfällen följt projektarbetarna i deras uppsökande arbete på Centralen. Inledningsvis ska sägas att jag kände en viss tvekan inför att så pass mycket resurser läggs på ett så avgränsat problem som att ett antal ”udda” personer uppehåller sig på Centralen. Jag kände också en tvekan inför de uppgifter som medfört projektets uppkomst. 100 personer med psykisk ohälsa befann sig på Centralen mer eller mindre regelbundet. Hur har dessa uppgifter framkommit? Via psykiatriska journaler eller handlade det snarare om personliga reflektioner kring annorlunda beteende och konstig klädsel? Hur görs i så fall sådana bedömningar? Var kanske rent av utvärderaren själv en del av den uppmärksammade populationen, iakttagen svettig och stressat rusande för att hinna med pendeltåget till hemmet efter en arbetsdag? Så gick mina funderingar inför uppdraget.

Till en början tycktes mina föreställningar besannas. Jag upplevde att projektarbetarna gjorde långa - och i mina ögon händselösa pass där man vandrade fram och tillbaka på Centralen utan att något egentligen hände.

Efter en tid så insåg jag dock att det som jag upplevde som ett händselöst patrullerande var för projektarbetarna något annat. Istället handlade det snarare om spaning. Man observerade personer som man sett återkommande i miljön och som inte tycktes ha något mål och mening med vistelsen på Centralen.

Jag frågade vid tillfällen projektarbetarna hur man valde ut presumtiva klienter. Svaret var utöver återkommande vistelse på Centralen just annorlunda klädsel komparerat med annorlunda beteende. Jag frågade om det inte hände att man ibland misstog sig, något som projektarbetarna erkände att man i en del fall gjort. I de möten som jag deltagit i så har projektarbetarna haft en så pass diskret och ödmjuk ingång så ingen torde ha blivit kränkt av att de kontaktats av personal från socialtjänst och psykiatri.

Vid de tillfällen som kontakt togs med personer ur den så kallade målgruppen var det uppenbart att det var personer som var ”socialt annorlunda” och i flera fall tämligen förvirrade. Huruvida detta bottnade i psykisk ohälsa är undertecknad inte kunnig att avgöra men det var samtidigt uppenbart att flera av de kontaktade personerna var hjälpsökande. Efter ett antal besök på Centralen hade den förmodade populationen också växt i mina ögon. Utifrån mina egna observationer och de uppgifter som samarbetspartners lämnat gör att de uppgifter, angående populationens storlek, som framkommit i projektets rapport bedöms vara trovärdiga för undertecknad.

Om det kvantitativa utfallet av länkningsarbetet kan jag som utvärderare inte tillföra något utifrån egna observationer. Jag har dock tagit del av en del av de insatser som gjorts och i synnerhet funnit att det fördjupade arbete som projektarbetar-

na ägnat åt en del av ”sina klienter” varit uppenbarligen fruktbart. Att projektarbetarna stått kvar i en del ärenden efter att de länkats till exempelvis boendeinsats har förmodligen bidragit till att personerna ifråga också stannat kvar i boendet.

Jag har även deltagit vid flera av projektets informationsmöten och kan bara kort konstatera att projektarbetarna har spridit kunskap om ett problem som för många, i synnerhet för kranskommunernas representanter, synes ha varit ett okänt problem.

Utvärderarens reflektioner

Projektet har utmynnat i en kartläggning av personer som uppehåller sig på Centralen, flera av de personer som påträffats har erbjudits - och fått hjälp. Projektarbetarna har även lämnat förslag på hur arbetet på Centralen kan utformas fortsättningsvis vilket resulterat i ett fortsatt uppsökande arbete, via socialtjänstens och landstingets reguljära verksamhet, på området.

Kartläggningen som sådan ger mindre information än vad intentionen varit. Precis som beskrivs i rapporten så är andelen ”vet ej” hög i kartläggningen. Det är fullt förståeligt. Det är svårt att skapa en relation med, vad jag själv upplevde som, skygga och ibland förvirrade personer och få svar på många frågor av privat natur.

Projektarbetarnas metod har varit att verka som uppsökare. I staden definieras uppsökande arbete som en icke myndighetsutövande verksamhet. Kartläggningar i en uppsökande verksamhets regi ska därför inte fördjupas till personutredningar, vilket är myndighetsutövarens uppgift. Det är uppenbart att det när projektet startade fanns en större population av personer med olika typer av hjälpbehov på Centralstationen. Projektarbetarna har kartlagt populationens storlek och gett en bild av personerna och deras hjälpbehov. Det har varit en tillräcklig kartläggning för att bistå en del av dessa personer.

Utifrån informationen från Jernhusen och Gula änglarna, som har en överblick över situationen på Centralen så har projektets målgrupp minskat. Och förmodligen har det att göra med projektarbetarnas hjälpinsatser.

Utifrån den insamlade informationen så verkar det också som att det i dag finns ett mindre antal personer kvar på Centralen i fortsatt behov av hjälpinsatser. De förslag som projektarbetarna lämnat har resulterat i ett fortsatt uppsökande arbete där socialtjänst och psykiatri arbetar gemensamt med målgruppen. Så på det hela taget bedömer utvärderaren Centralstationsprojektet, som ett väl genomfört och produktivt projekt.